

بسمه تعالی

پرکاربردترین آزمون‌های ارزیابی شناختی

محمد رستمی

کارشناس ستاد توسعه علوم و فناوری‌های شناختی

روش‌های مختلفی برای انتخاب بهترین آزمون‌های ارزیابی شناختی وجود دارد که از جمله آنها استفاده از تجربیات کشورهای دیگر، نیازسنجی و نیاز آفرینی است. در اینجا سعی شده است از تجربیات کشورهای دیگر در خصوص استفاده از بهترین آزمون‌های ارزیابی شناختی استفاده گردد. در این راستا از سه پژوهشی که اخیراً انجام شده استفاده می‌شود.

مطالعه‌ای با موضوع پرکاربردترین آزمون‌های روانشناسی برای کودکان و جوانان با نظرسنجی از اساتید دانشگاه‌ها و روانشناسان مدارس ۶۴ کشور صورت پذیرفت. در واقع این مطالعه خلاصه‌ای از نظر سنجی‌هایی است که از سال ۱۹۸۹ تا سال ۲۰۱۳ صورت گرفته بود (۱).

در مطالعه رابین و همکاران از ۸۷۹ نفر از نوروپایکولوژیست عضو انجمن روانشناسان آمریکا، آکادمی ملی نوروپایکولوژی و انجمن بین‌المللی نوروپایکولوژی در خصوص پرکاربردترین آزمون‌های نوروپایکولوژی نظر سنجی به عمل آمد (۲).

در مطالعه دیگری که مجدداً توسط همین تیم در سطح وسیع‌تری انجام شد از ۲۱۷۹ نفر از نوروپایکولوژیست عضو انجمن روانشناسان آمریکا، آکادمی ملی نوروپایکولوژی و انجمن بین‌المللی نوروپایکولوژی در خصوص پرکاربردترین آزمون‌های نوروپایکولوژی و همراه با سوالات دیگر نظر سنجی به عمل آمد (۳). در ادامه به ترکیب نتایج این سه مطالعه اشاره می‌شود:

پرکاربردترین آزمون‌های شناختی (به ترتیب)

۱. آزمون هوش و کسلر بزرگسالان

۲. آزمون حافظه و کسلر

۳. آزمون ساخت دنباله دار

۴. آزمون یادگیری کلامی کالیفرنیا

۵. آزمون هوش و کسلر کودکان

۶. آزمون هوش وکسلر پیش دبستانی
۷. سیستم کارکرد اجرایی کاپلان-دنيس
۸. بتری قابل تکرار برای ارزیابی وضعیت نوروسایکولوژیک
۹. آزمون اشکال پیچیده ری
۱۰. آزمون نپسی
۱۱. آزمون هالستید ریتان
۱۲. آزمون ویسکانسین
۱۳. آزمون بندر گشتالت
۱۴. آزمون هوش ریون
۱۵. آزمون هوش استنفورد-بینه
۱۶. آزمون یادگیری و حافظه (WRAML2)
۱۷. آزمون پیشرفت تحصیلی وکسلر
۱۸. آزمون خلاصه هوش وکسلر
۱۹. آزمون ارتباط کلامی کنترل شده (سیالی کلامی)

پرکاربردترین آزمون‌های حافظه:

۱. آزمون حافظه وکسلر
۲. آزمون یادگیری کلامی کالیفرنیا بزرگسالان
۳. آزمون تصاویر پیچیده ری
۴. آزمون یادگیری و حافظه (WRAML2)
۵. آزمون حافظه دیداری فضایی (BVMТ-R)
۶. آزمون یادگیری کلامی شنیداری ری
۷. خرده مقیاس حافظه منطقی آزمون حافظه وکسلر
۸. آزمون یادگیری کلامی هابکینز
۹. آزمون یادگیری کلامی کالیفرنیا کودکان

۱۰. مقیاس حافظه کودکان (CMS)
۱۱. بتری قابل تکرار برای ارزیابی وضعیت نوروسایکولوژیک
۱۲. آزمون نپسی
۱۳. بتری ارزیابی نوروسایکولوژی
۱۴. خرده مقیاس بازتولید دیداری آزمون حافظه وکسلر
۱۵. آزمون نامیدن بوستون
۱۶. آزمون حافظه بازشناسی وارینگتون

پرکاربردترین آزمون‌های توجه، تمرکز و حافظه کاری:

۱. خرده مقیاس فراخنای اعداد آزمون حافظه و هوش وکسلر
۲. آزمون عملکرد پیوسته (CPT)
۳. آزمون ساخت دنباله دار
۴. آزمون توالی شنیداری (PASAT)
۵. مقیاس هوش وکسلر کودکان
۶. آزمون نپسی
۷. توالی نامیدن حروف آزمون حافظه و هوش وکسلر
۸. آزمون استروپ
۹. آزمون متغیرهای توجه (T.O.V.A)
۱۰. سیستم کارکرد اجرایی کاپلان-دنيس
۱۱. آزمون مختصر توجه
۱۲. آزمون توجه انتخابی روف
۱۳. آزمون ریتم ساحل دریا (ارزیابی آسیب مغزی)

پرکاربردترین آزمون‌های کارکردهای اجرایی

۱. آزمون ویسکانسین
۲. آزمون ساخت دنباله دار
۳. آزمون سیستم کاربردهای اجرایی کاپلان-دنيس
۴. آزمون استروپ
۵. آزمون هالستید ریتان
۶. آزمون برج لندن
۷. آزمون نپسی
۸. آزمون بریف
۹. آزمون اشکال پیچیده ری
۱۰. سیستم کارکردهای اجرایی
۱۱. آزمون ارتباط کلامی کنترل شده (سیالی کلامی)
۱۲. خرده مقیاس شباهت های آزمون هوش وکسلر
۱۳. خرده مقیاس استدلال آزمون هوش وکسلر
۱۴. بتری ارزیابی نورو سایکولوژی
۱۵. آزمون ترسیم ساعت
۱۶. آزمون ماز پورترز (ارزیابی برنامه ریزی برای آینده- از سه سالگی به بالا)

پرکاربردترین آزمون های هوش و پیشرفت تحصیلی

۱. آزمون هوش وکسلر بزرگسالان
۲. آزمون پیشرفت تحصیلی (WRAT)
۳. آزمون شناختی و پیشرفت تحصیلی وودکاک جانسون
۴. آزمون هوش وکسلر کودکان
۵. آزمون پیشرفت تحصیلی فردی وکسلر
۶. آزمون خواندن بزرگسالان وکسلر
۷. آزمون هوش وکسلر پیش دبستانی

۸. آزمون خواندن گری
۹. آزمون خواندن نلسون و دنی
۱۰. آزمون ارزیابی هوش رینولد
۱۱. مقیاس افتراق توانایی
۱۲. مقیاس هوش استنفورد بینه
۱۳. مقیاس هوش کافمن
۱۴. مقیاس زندگی موسسه شپلی (ارزیابی کارکرد عقلی و آسیب شناختی)

پرکاربردترین آزمون‌های ارزیابی زبان

۱. آزمون نامیدن بوستون
۲. آزمون ارتباط کلامی کنترل شده (سیالی کلامی)
۳. آزمون تشخیص زبان پریشی بوستون
۴. خرده مقیاس سیالی کلامی سیستم کارکرد اجرایی کاپلان دنیس
۵. آزمون واژگان تصویری پی بادی
۶. آزمون زبانپریشی چند زبانه
۷. آزمون نیسی
۸. تسلط بر طبقه بندی / تسلط بر حیوانات / اسامی / موارد سوپرمارکت
۹. آزمون هوش بزرگسالان وکسلر
۱۰. بتری ارزیابی نوروسایکولوژی
۱۱. بخش کلامی آزمون وکسلر
۱۲. غربالگری زبانپریشی
۱۳. ارزیابی بالینی پایه‌های زبانی
۱۴. سیالی کلامی معنایی
۱۵. ارزیابی جامع زبان گفتاری

پرکاربردترین آزمون های ارزیابی دیداری فضایی

۱. آزمون اشکال پیچیده ری
۲. خرده مقیاس طراحی قطعات آزمون هوش وکسلر
۳. آزمون قضاوت جهت خطوط
۴. آزمون رشد همگرایی دیداری حرکتی بری-باکتینکا
۵. آزمون هوش وکسلر
۶. آزمون سازماندهی دیداری هوپر
۷. آزمون ترسیم ساعت
۸. آزمون نپسی
۹. بتری قابل تکرار برای ارزیابی وضعیت نورو سایکولوژی
۱۰. آزمون بندرگشتالت
۱۱. آزمون تمایز شکل دیداری
۱۲. آزمون هوش وکسلر کودکان
۱۳. بتری ارزیابی نورو سایکولوژی
۱۴. خرده مقیاس استدلال آزمون هوش وکسلر
۱۵. آزمون بازشناسی چهره

پرکاربردترین آزمون های ارزیابی وضعیت روانی/شناختی

۱. بررسی مختصر وضعیت ذهنی (MMS)
۲. مقیاس درجه بندی دمانس
۳. بتری قابل تکرار برای ارزیابی وضعیت نورو سایکولوژی
۴. ارزیابی شناختی مونترال
۵. آزمون هوش وکسلر
۶. آزمون حافظه وکسلر
۷. بررسی وضعیت شناختی عصبی رفتاری

۸. مصاحبه ساختاریافته
۹. آزمون ویسکانسین
۱۰. بررسی خلاصه وضعیت ذهنی
۱۱. بررسی وضعیت ذهنی دانشگاه سنت لوئیس
۱۲. آزمون ارزیابی نوروسایکولوژی
۱۳. آزمون ترسیم ساعت
۱۴. بررسی خلاصه وضعیت شناختی
۱۵. آزمون فراموشی و جهت گیری گالوستون

پراکاربردترین آزمون‌های ارزیابی حسی حرکتی

۱. Grooved Pegboard Test
۲. آزمون حرکات انگشت
۳. آزمون نیروسنج دست
۴. بررسی ادراک حسی ریتین-کلاو
۵. آزمون نیسی
۶. Purdue Pegboard Test
۷. آزمون هالستید ریتان
۸. آزمون عملکرد لامسه
۹. آزمون رشد همگرایی دیداری حرکتی بری-باکتینکا
۱۰. آزمون ساخت دنباله دار
۱۱. آزمون نوشتاری عددی نوک انگشتان
۱۲. آزمون موقعیت یابی انگشت
۱۳. بتری نوروسایکولوژی لوریا نبراسکا
۱۴. بتری نوروسایکولوژی دین-وودکاک
۱۵. خرده مقیاس نماد ارقام آزمون هوش وکسلر
۱۶. ارزیابی دامنه وسیع توانایی دیداری حرکتی

پراکاربردترین پرسشنامه های خودگزارش دهی و دگر گزارش دهی

۱. پرسشنامه بریف
۲. مقیاس سیستم رفتاری فرونتال
۳. پرسشنامه کانرز
۴. سیستم ارزیابی رفتاری و هیجانی (BASC-2 BES)
۵. چک لیست ارزیابی رفتاری کودکان (آخنباخ)
۶. پرسشنامه کارکردی عصب رفتاری
۷. مقیاس اختلال نقص توجه براون
۸. سیستم ارزیابی رفتار انطباقی
۹. پرسشنامه شکایت حافظه
۱۰. مقیاس درجه بندی ADHD بزرگسالان بارکلی
۱۱. مقیاس ارزیابی بالینی برای بزرگسالان
۱۲. پرسشنامه ارزیابی کاهش شناختی بزرگسالان
۱۳. چک لیست نشانگان نوروسایکولوژی

علاوه بر این در بررسی‌های به عمل آمده توسط رابین و همکاران (۳) نتایج زیر نیز بدست آمده است.

میزان زمان صرف شده توسط متخصصان نوروسایکولوژی برای ارزیابی گروه‌های سنی مختلف

میانگین درصد زمان صرف شده	گروه سنی
۲۷	بزرگسالان (۴۰ تا ۶۵)
۲۴	سالمندان (بالای ۶۵ سال)
۲۱/۴	بزرگسالان (۱۹ تا ۳۹ سال)
۱۴/۳	کودکان (کمتر از ۱۲ سال)
۱۲/۶	نوجوانان (۱۲ تا ۱۸ سال)

گروه‌های دریافت کننده بیشترین ارزیابی

گروه تشخیصی	درصد پاسخ دهندگان
آسیب مغزی	۵۴/۸
دمانس	۴۸/۶
ADHD	۳۷/۵
ناتوانی های یادگیری	۲۴/۹
اختلالات خلقی	۱۸/۷
استروک	۱۷/۷
اختلالات تشنجی	۱۳/۵
اختلالات اضطرابی	۷/۶
اختلالات نورولوژیکی	۶/۴
اختلالات طیف اوتیسم	۵/۸
MS	۴
اختلالات خفیف شناختی	۳/۸

اختلالات مربوط به آسیب مغزی و عصب تحولی بیشترین ارزیابی های نوروسایکولوژیک را دریافت می کنند.

انواع منابع مورد استفاده در ارزیابی نوروسایکولوژی

منبع اطلاعات	ترتیب اهمیت
تاریخچه رشدی / روانی اجتماعی	۱
آزمون های نوروسایکولوژیک	۲
سوابق روانپزشکی و پزشکی	۳
اطلاعات از منابع ارجاع داده شده	۴
ارزیابی عاطفی و خلقی	۵
حمایت های اجتماعی	۶
ارزیابی رفتاری	۷
مصاحبه با اطرافیان	۸
معاینه وضعیت روانی	۹
نتایج تصویربرداری عصبی	۱۰
مشخصات محیط زندگی	۱۱
ارزیابی شخصیت	۱۲
اطلاعات مربوط به محیط کار و مدرسه	۱۳

۱۴	ارزیابی کارکردی
۱۵	اطلاعات بدست آمده از اینترنت

بعد از تاریخچه رشدی/روانی اجتماعی استفاده از آزمون های شناختی در رده دوم قرار دارد.

چالشهای ارزیابی نوروسایکولوژیک از نظر متخصصان

چالشها	درصد پاسخ دهندگان
کمبود آزمونهای بومی معتبر و پیش بینی کننده	۴۸/۴
کمبود آزمون با داده های هنجاری مناسب	۳۳/۵
کمبود آزمونهایی با معیارهای مشخص برای بررسی تغییر در عملکرد فرد در طول زمان	۲۰/۵
هزینه بالای آزمونها	۲۰/۵
کمبود آزمون با دقت تشخیصی کافی	۱۶/۹
کمبود آزمون با فرم موازی	۱۲/۲
وابسته به فرهنگ بودن آزمون ها	۱۱/۵
طولانی بودن آزمون ها، نداشتن قابلیت ترجمه به دیگر زبانها	۸/۶
کمبود آزمون با اعتبار کافی	۳/۶

مشابه این چالشها در ایران نیز وجود دارد.

منابع:

1. Oakland T., Douglas S., Kane H. Top Ten Standardized Tests Used Internationally With Children and Youth by School Psychologists in 64 Countries: A 24-Year Follow-Up Study. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 34(2) (2016) 166–176.
2. Rabin L.A. Burton L.A., Barr W. B. Utilization Rates of Ecologically Oriented Instruments Among Clinical Neuropsychologists. *The Clinical Neuropsychologist*, 21 (2007) 727–743.
3. Rabin L.A. Paolillo E., Barr W. B. Stability in Test-Usage Practices of Clinical Neuropsychologists in the United States and Canada Over a 10-Year Period: A Follow-Up Survey of INS and NAN Members *Archives of Clinical Neuropsychology* 31 (2016) 206–230.